

P+

SPECIAL

Jaargang 21
Week 20 | 2023

FMO helpt
bij herstel
gedegradeerde
grond
Nicaragua

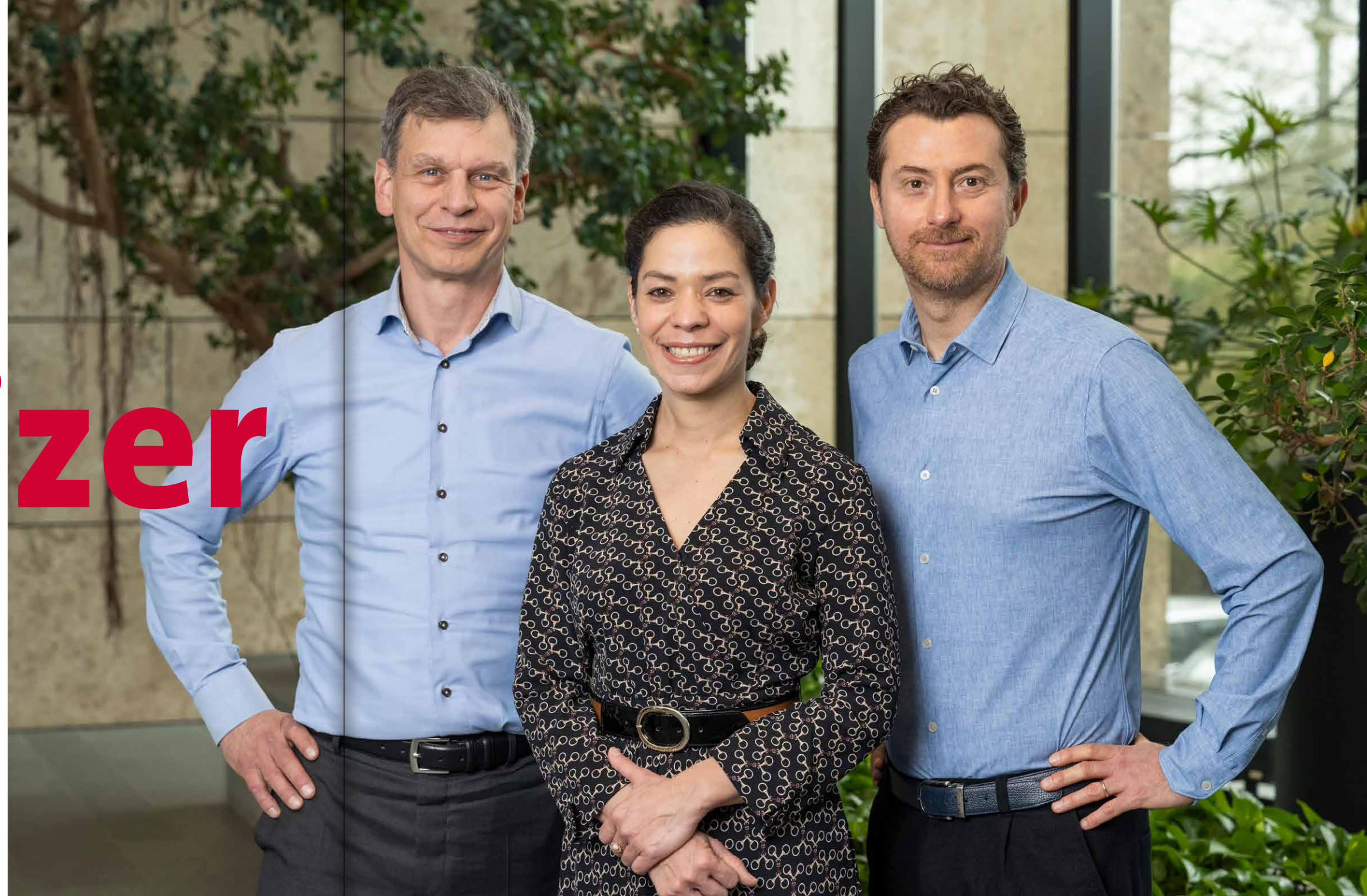
Giacomo Celi van
koffiehandels-
organisatie
Mercon

Koffie tegen armoede

Koffieteelt als breekijzer

In de Zuid-Atlantische regio in Nicaragua voltrekt zich een economisch succesverhaal. De traditionele verbouw van arabica koffie in de hooglanden stagneerde al een tijdje, onder meer door het opwarmende klimaat. Koffiehandelaar Mercon besloot daarom in een van de armste en meest gedegradeerde landbouwgebieden van het land de verbouw van robusta koffie te introduceren. De koffieproductie komt deels van de plantages van een dochterbedrijf van Mercon. Een groter deel is afkomstig van zo'n 1200 kleine boeren, die koffie zijn gaan verbouwen naast de in dit gebied gebruikelijke extensieve veeteelt.

FMO stapte vijf jaar geleden in het project. De Nederlandse ontwikkelingsbank steunt het verstrekken van microkredieten aan de boeren, scholing en ondersteunende infrastructuur zoals technische faciliteiten voor de verwerking van de oogst. De resultaten werden dit jaar positief geëvalueerd door Wageningen University & Research (WUR). Er zijn duizenden banen gecreëerd en de gemiddelde inkomens in het gebied stegen tot ruim boven het armoedeniveau. Ook op milieugebied zijn de inspanningen voorzichtig positief. Gedegenerende grond is weer groen en levert productie op. Het is een prachtvoorbeeld van hoe armoedebestrijding in de praktijk kan werken.

Het team dat een hele regio in Nicaragua economische vooruitgang bracht. Rechts Giacomo Celi, hoofd duurzaamheid van de vanuit Amsterdam opererende koffiehandelsorganisatie Mercon, links Anton Timpers, manager Agri FMO en in het midden Soledad Jiron, investment officer FMO en zelf afkomstig uit Nicaragua.

Daar waar in de verarmde Zuid-Atlantische regio van Nicaragua voorheen een enkele koe liep te grazen, leveren koffiestruiken nu een mooie opbrengst voor de boerenfamilies op. ➤

Giacomo Celi van Mercon: "Verdere groei is mogelijk. Van de huidige 1200 boeren naar 3 à 4 duizend. Een pracht van een uitdaging."

Jiron, zelf Nicaraguaanse, heeft het Mercon-project nog niet zo lang in haar FMO-portfolio en ging er onlangs op bezoek. "Ik was verbijsterd. De mensen wisten er meer van de koffieteelt dan ik. Ze hadden het over productiviteit, garantiecontracten, rentepercentages en duurzaamheid. Ze stelden zich zelfbewust op. Er is daar een enorme verandering gaande." Een verandering die ondersteund wordt door cijfers van Wageningen Universiteit, die recent een onafhankelijke studie voltooide naar de impact van het project. Interne cijfers van Mercon wezen al op een verdrievoudiging van het gemiddeld inkomen van de 1200 deelnemende boeren. Het WUR-onderzoek bevestigt dat in grote lijnen. Ruim 80 procent van de voorheen straatarme boeren zit inmiddels boven het bestaansminimum. Koffie is goed voor twee derde van hun inkomen.

"Maar in z'n algemeenheid geldt dat alle boeren er flink op vooruit zijn gegaan"

Onderlinge verschillen zijn er wel. De boeren die als eerste instapten zijn het beste af. Jiron: "Dat is logisch. Zij hebben al veel geleerd en steun gekregen. En die eerste instappers hadden meestal ook net wat meer middelen dan de anderen. Maar in z'n algemeenheid geldt dat alle boeren er flink op vooruit zijn gegaan."

Een indrukwekkend aantal banen is dankzij de introductie van de koffieteelt gerealiseerd. Dat varieert van 10.000 tot bijna 15.000 (inclusief tijdelijke oogstarbeiders). Het komt erop neer dat er één voltijdsbaan is gecreëerd per tien huishoudens in de regio.

Wat is hier gebeurd?

Voor de start van het project moeten we terug naar het meer welvarende deel van het Midden-Amerikaanse land. Daar, in de hooglanden in de Pacific-regio, wordt al sinds oudsher arabica koffie geteeld. Koffie van hoge kwaliteit, die wereldwijd afname vindt. De Mercon Coffee Group is daar als bedrijf ook ontstaan. Al sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw exporteert het de Nicaraguaanse koffie, en via dochterondernemingen is het ook zelf bij de teelt betrokken. Het bedrijf is sindsdien uitgegroeid tot een vooraanstaande koffie-exporteur, die wereldwijd in veel landen opereert en inmiddels het hoofdkantoor in Amsterdam heeft gevestigd.

Probleem voor Mercon was dat productie van arabica koffie in de hooglanden al langere tijd stagneert. Een belangrijke verklaring daarvoor is klimaatverandering. "Vooral de sterk toegenomen variatie in het weer speelt ons parten", zegt Celi. Reden voor Mercon om het over een andere boeg te gooien, en ook robusta te gaan verbouwen. Een koffiesoort die weliswaar wat minder hoog wordt aangeslagen – door een geringer cafeïnegehalte kent

"In Nicaragua telt het verarmde gebied aan de Atlantische kust van oudsher nauwelijks mee", zegt Giacomo Celi, directeur Duurzaamheid bij koffiegiant Mercon. "De meeste ontwikkeling vindt plaats in de Pacific regio." "Het is een extreem arm gebied", vult Soledad Jiron (investment officer bij FMO) aan. "Veel mensen maken er de lagere school niet eens af."

Het plan om in het zuidelijke deel van dit gebied, Nueva Guinea, de productie van koffie te introduceren was daarom nogal gewaagd, om het zacht uit te drukken. Ooit groeiden er weelderige bossen maar die zijn bijna allemaal gekapt. Eerst voor de houtwinning, later voor de zwerfvlambouw (*slash-and-burn*). De extensieve veeteelt is funest voor het resterende groen. Wat resteert is arme, gedegradeerde grond, waar de bevolking leeft van wat vee en de teelt van cassave, mais en nog wat gewassen, voornamelijk voor eigen consumptie. "Maar we wisten dat het kon. De omstandigheden zijn er zeer geschikt voor de teelt van robusta koffie", zegt Celi. "Dat gebeurt ook in vergelijkbare gebieden in de buurlanden. Daarom durfden we het aan."

arabica een gevarieerder smaakprofiel, volgens kenners – maar ook naar robusta groeide de wereldwijde vraag. Ook in Nicaragua, waar Mercon-klant Nestlé een fabriek heeft.

Maar de omstandigheden mochten dan wel geschikt zijn voor de verbouw van robusta, geen mens in de regio had er ook maar enige ervaring mee. "We moesten echt vanaf nul beginnen", zegt Celi. Mercon kocht wat land, en begon te experimenteren met verschillende soorten en teeltwijzen. Na vijf jaar startte het met de commerciële productie. Ook begonnen de eerste boeren op hun eigen land met kleinschalige koffieteelt. Daar ging het nodige aan vooraf. Zo bestond er in de traditionele koffiesector eerst veel weerstand tegen de introductie van robusta. Celi: "De Nicaraguaanse koffie staat bekend om de hoge kwaliteit. Koffieproducenten waren bang dat de robustabonen op een gegeven moment gemengd zouden worden met arabicabonen, wat de goede reputatie zou aantasten. Het hielp dat beide soorten in compleet verschillende regio's verbouwd worden. Geleidelijk aan zwakte de weestand af."

Er werd een uitgebreid trainingsprogramma opgezet om de

boeren te leren met het gewas koffie om te gaan. Mercon heeft al langer een eigen programma om koffieboeren te trainen en te ondersteunen, en dit werd nu breed in de ruim 2.500 vierkante kilometer grote gemeente Nueva Guinea ingezet. De geïnteresseerde boeren kregen voorlichting over financieringsmodellen, de koffiemarkt en de duurzame teelt van koffie. Ook kregen zij de beschikking over ziekteresistente koffieplantjes.

"We hebben vijftig kilometer aan elektriciteitskabels gelegd, daar profiteert het hele gebied van"

Niet veel later stapte ook FMO in. De Nederlandse ontwikkelingsbank steunde langer al de arabicateelt in Nicaragua, maar was nu hard nodig om het robustaproject van de grond te tillen. Celi: "Er was geen elektriciteit, geen internet, geen telefoonverbinding. Er was helemaal niets. Dus je kunt wel koffie gaan produceren, maar die koffie moet verwerkt worden. Daar heb je een fabriek voor nodig. En infrastructuur. We hebben vijftig kilometer aan elektriciteitskabels gelegd, daar profiteert het hele gebied van. FMO was daarbij essentieel."

De verarmde regio blijkt uitermate geschikt voor de verbouw van robusta koffie.

➤ **Behalve de steun voor de infrastructuur** stelde FMO ook financiering beschikbaar voor de startende koffieboeren. Het soort leningen dat voor kleine boeren in arme gebieden normaal gesproken nooit beschikbaar is, omdat banken hen als te risicovol beschouwen. Celi: “FMO durfde het aan, ook omdat wij konden laten zien dat er interesse was bij onze klanten voor deze koffie. Premium klanten, zoals Nespresso, dat de Nicaraguaanse robusta nu verwerkt in z’n capsules. Deels ter vervanging van koffie uit landen waar het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat nog veel wordt gebruikt. Wij zoeken met de boeren naar alternatieven daarvoor.”

“Zij creëren impact voor de samenleving, en daar gaat het ons om”

“Wij vonden dat Mercon goed bezig was”, zegt Anton Timpers, manager Agri bij FMO. “Bij onze selectie van klanten gaat het altijd om het ontwikkelingspotentieel dat zij hebben. Mercon werkt met veel partners, waaronder dus die vele boeren van wie ze de koffie kopen. Waarbij zij hen assisteren om meer opbrengst te realiseren, op een duurzame en sociale wijze. Met zo’n bedrijf werken we graag. Zij creëren impact voor de samenleving, en daar gaat het ons om.”

Het belang van de eigen plantages van Mercon was groot, benadrukt Timpers. “Dat diende als voorbeeld voor de vele kleine boeren. Wij hebben toen de nieuwe koffieverwerker gefinancierd, en dat droeg ook bij aan het besef dat het hier om een serieuze onderneming ging. Daardoor zeiden steeds meer boeren: nu durf ik wel een investering aan. Daarom steunen wij ook Mercon’s microfinancieringsbank, waar kleinere leningen kunnen worden afgesloten. Dit totaalpakket, met de voorbeeldwerking, de educatie en de financiering, de ondersteunende infrastructuur en de toegang tot afzetmarkten legde de basis voor het huidige succes.”

Celi is op het moment van ons gesprek in Nederland om met FMO de uitkomsten van de Wageningse impactstudie door te nemen. Die, hoe positief dan ook in grote lijnen, ook punten van zorg en aandacht bevat. Ontwikkeling gaat nu eenmaal nooit in een rechte lijn vooruit.

Een van de onderwerpen die verdere aandacht behoeven is de financiering. Veel boeren hebben een forse weerstand tegen het aangaan van leningen. Begrijpelijk gezien de hoge rentetarieven. Die kunnen acceptabel zijn als het om kortstondig werkkapitaal gaat of om een handelsdeal te financieren, maar niet

voor langlopende investeringen. Daarnaast is een probleem dat het meeste boerenland in Nicaragua niet in bezit is van de boeren. Ook al werkt een familie al generaties lang op hetzelfde land, eigendomsdocumenten ontbreken, waardoor het land niet kan dienen als onderpand bij leningen. MerCapital, de bank van Mercon, is niet in staat dat allemaal op te lossen, zegt Celi. “We moeten dus nog veel beter begrijpen hoe we kunnen inspelen op de financiële behoeften van de boeren. Zodat zij verder kunnen groeien.”

Een veronderstelling die voorsnog niet is gerealiseerd is dat de boeren door de koffieverbouw zouden stoppen met de extensieve veeteelt, die slecht is voor de biodiversiteit en het klimaat (de beesten eten al het groen op en stoten methaangas uit). In plaats van vervanging dient koffie echter voorsnog als aanvulling op het inkomen uit de veehouderij. “Voor klimaat en biodiversiteit zou het inderdaad beter zijn als de boeren stoppen met de veeteelt”, zegt Timpers. “maar dat besluit is natuurlijk aan henzelf. Ik kijk liever naar wat al is gerealiseerd.

Flinke delen van het land zijn dankzij de koffie nu weer groen. Er is meer biodiversiteit, de bodem verbetert en er wordt biomassa geproduceerd. Alle nieuwe banen zijn door koffie gerealiseerd, dus die ontwikkeling zal doorzetten.”

Daar komt bij dat deze vergroening van het landschap te gelde kan worden gemaakt door de verkoop van *carbon credits*. Tijdens zijn bezoek aan ons land praat Celi ook met ontwikkelingsorganisatie Solidaridad en Acorn. Dit wereldwijde handelsplatform ➤

De meeste boeren hebben geen officiële eigendomsparieren van hun land.

> is door de Rabobank opgezet om onder meer kleine boeren in ontwikkelingslanden te ondersteunen in de transitie naar agrobosbouw. De koolstof die zij daarmee vastleggen kan via Acorn worden verkocht aan bedrijven die hun CO₂-uitstoot willen compenseren. De boeren krijgen 80 procent van de verkoopprijs rechtstreeks uitgekeerd. Een aantal arabica koffie verbouwende boeren in Nicaragua verkoopt al *carbon credits*. Celi: “Zij krijgen al een goede prijs, zo’n 50 dollar per ton vastgelegde koolstof. We denken dat dit nog een stuk omhoog kan, maar eerst moeten internationaal de regels van deze markt nog duidelijker worden vastgelegd.”

Mercon is ook bezig met de introductie van regeneratieve landbouw. Celi: “Dat is de volgende stap. Diversificatie, dus ook andere gewassen dan koffie. Meer bodembedekking, meer organische bemesting. Die stap is nog moeilijker dan de stap om de boeren aan de koffieteelt te krijgen. Het is veel complexer. Maar dat is de kant die we op willen.”

Misschien wel de grootste bedreiging voor de robustateelt in Nicaragua is een groeiend tekort aan arbeidskrachten. Een probleem dat je niet zou verwachten in een arme ontwikkelingsregio, waar goedkope arbeid normaal gesproken in overvloed aanwezig is. Maar de trek vanuit de verarmde regio richting de VS lijkt vooralsnog onstuitbaar. Dat geldt voor heel Centraal-Amerika. In Nicaragua komt daar de alsmaar slechter wordende politieke situatie nog eens bij, die ook doorwerkt in de economie.

“Die verdere groei realiseren, dat is toch een pracht van een uitdaging?”

“Vorig jaar moesten we voor het eerst bussen inzetten om mensen uit andere delen van het land te halen om te helpen bij de koffieoogst”, zegt Celi. “Het is een grote uitdaging. Onze boeren betalen ruim boven het geldende minimumloon in Nicaragua, maar dat is nog altijd aan de lage kant. We moeten nog beter de condities creëren die jonge mensen aanzetten om in de regio te blijven. Met goede salarissen, maar ook met betere voorzieningen als internet en elektriciteit, en onderwijs en gezondheidszorg.”

“Het zijn nog altijd kleinschalige boeren, ook al gaat het ze beter dankzij de koffieteelt”, vult Timpers aan. “Als ze meer moeten betalen voor seizoensarbeid, voelen ze dat direct. En de concurrentie is groot: in buurland Costa Rica betalen ze drie tot vier keer zoveel. Daar trekken mensen dus ook heen. Die migratie is echt een bedreiging voor met name de arbeidsintensieve agrarische sectoren, zoals de koffieteelt.”

Genoeg beren op de weg, dus. Maar groeipotentie is er ook. Celi denkt dat het aantal koffieverbouwende boeren in de regio van de huidige 1200 nog kan groeien tot 3 à 4 duizend. “Terwijl we vijftien jaar geleden zijn gestart met zeven van hen. Die verdere groei realiseren, dat is toch een pracht van een uitdaging?” ■